

és a' melly egyedül a' lelkiek körül foglal kozik. Egyébiránt a' pápai leiratokra nézve elég óvást tett dicső emlékü Maria Theresia apostoli királynő, rendelvén, hogy semmi romai leiratok másuton ne eszközöltessenek, hanem egyedül a' püspökök és ezek' helyetteseik által. És valamint azon időtől óta senki maga 's különösen pápai leiratért Romába nem folyamodott, úgy minden leiratok azon püspökökhöz, kik azokat kérték, küldetnek végrehajtás végett. Mi is olly tisztelettel, és ragaszkodással viseltetünk felségedhez, hogy sem kérni sem végrehajtani olly pápai leiratokat nem fogunk, mellyek hivatalunk' határain tul terjednének, vagy a' közálladalom' jogainak legkisebb sérelmére is volnának. A' mit olly szentül megtartandunk, a' melly szentül ígérjük. Ezt pedig felséged biztosan hiheti nekünk, kikre bizta az Isten titkainak sáfárkodását.'

Ezen egyházi szellemtől áthatott és vallásos érzelmekben dús, valamint az előadási modorban jobbagyi szenteséget és alázatot nyilvánító föliratnak ohajtott sikere elmaradt ugyan, mert a' parancs az egyháznak tudtára adatott, engedelmesség parancsolatott, a' pápávali szabad érintkezés, tanácskozás, értekezés meggátoltatott, a' királyi tetszvény fogantatba vétetett; és így az egyház az önkény' békőiba veretve, szabadságától megfosztva, függetlenségét veszelve, csak siránkozva nyögött igaztalan megaláztatásán; és visszaemlékezvén isteni alapítójától nyert szabadságára, a' jobb jövődö' reményével táplálkozva, békétürésben, de szilárd lélekkel küzdött a' naponta keletkezett terhesebb viharokkal, várván az isteni vigaszt, melly a' csalni nem tudótól megígértetett mindazoknak, kik az üldözések közt kislelküleg el nem csüggednek, hanem a' hit, remény, és szeretet' megtörhetlen panczéljába öltözködve, a' béketürés' győzhetetlen fegyvereivel csatáznak a' föld' nyilvános küzdterén. Nem is haladt igen messze a' buzgóan kért, kegyesen ígért, ohajtva várt isteni vigasz, mert noha 69 évek lefolyta alatt sinlödött a' szabadságtól megfosztott egyház, de a' 70-dik év meghozta ohajtott szabadságát, nem különben, mint a' Daniel látnok által megjövendölt 70 hetek' lefolyta az egész emberi nem' kívánt szabadulását. És a' dicső művet egy buzgó, igazságszerető, mély belátásu, és békét ohajtó, éveire nézve ugyan ifju, de gondolkozására igazán megélemedett fejedelemnek, osztrák császárnak és Magyarország' apostoli királyának, Ferencz-Józsefnek köszöni a' birodalmi és így a' magyar kath. egyház is, mint a' ki belátván az egyháznak azon sérelmeit, mellyeket szenvedett szabadsága és függetlensége' tekintetében, a' királyi tetszvény' eddig fenállott gyakorlata által, ezt kegyelmesen megszüntette, és így megoldotta azon bilincseket, mellyek eddig az egyházat visszatartóztatták

a' fejevel szabad közlekedéstől, és rendeleteinek szabad hirdetésétől, úgy az engedelmesség' követelésétől is. — Áldás! örök áldás legyen része az igazságos dicső fejedelemnek!! —

Vezerle Gáspár.

Adatok a' szent-ferenczrendiek' történetéhez honunkban.

XXIII. Kis-Martoni Kolostor Kalvária hegyen.

Herczeg Eszterházy Pál a' laczendorffi ferencziek' kolostora mellett fr. Felix rajza után épült ékes és bucsujárásról nevezetes kalvárián végezvén ajtatosságát, hasonlót de kiterjedésre nagyobbat alakítandó, az emlitettem fratert Kis-Martonba hívja, ki 1701-ben a' Rákócz y mozgalmak miatt csak 1704-ben folytathatott épületnek alapkövét le is tette. A' Jézus' kinszenvedését embermagasságu faragványokban hün ábrázoló kalvária' hegyen, a' szenvedés' állomásain kívül, még Kereszt-, sz.-Dizmas-, B. Szüz' sirja-, olajhegy-, Boldogságos Szüz-, 's Krisztus' föltámadásának kápolnája is találtatik öt oltárral, mellyeket mélt. Csáky Imre nagy-várad i püspök 1707-ben föl is szentelt. Ő herczegsége mellözvén más folyamodó szerzeteseket ezt 1707-ben rendünk' gondviselésére bizta. Három atya és 1 frater, kik a' kalvária' közelében vett házban laktak, még azon évben Kis-Martonba rendeltettek. 1711-ben a' nagy-hüfleini fördőkben idözöknek ajtatossága' előmozdítására emelt kápolnában buzgón tisztelt b. Szüz Mária' kegyelem-képe sz.-menetileg, Keresztély bibornok és primás' vezénylete alatt nagy ünnepélylyel, mellyet a' herzegi család rendezett, ide szállítatván, azóta a' kalvária' hegye a' kereszttség utáni tisztulás' fördőjének látszott; mindjárt első évben 100-, később 400,000 ember részesült itt az Oltáriszentségben. 1712-ben januar' 1-ső napján a' főm. alapító roppant két tornyu templomot tervezett, mellynek, 1713-ban történt halála miatt, csak remek szentélyét építhette föl. 1757-ben főm. herzeg Eszterházy Antal és több jótévdő kezek építették a' most is létezdő, de más czélokra fordított kolostort, mellynek második emelete az országut fölött emelkedő 's mesterségesen épült iv által kapcsolatban volt a' karzattal.

Minekutána az uj kolostort 21 évig laktuk, az működésünk' 80-dik évében 1787-ben februar' 20-án legfelsőbb rendelethöl eltörlesztetett; a' templom és kolostor' szerei szigorun összeirattak; a' kincstár' jegyzéke Budára küldetett. A' kolostor' pénztára csak amugy könyv nélkül, nemkülönben a' 2440 fo-

rintből álló alapítványi tőke is letartóztatott, a' kincstár, a' könyvtárral, és szent edények- és ruhákkal Budára szállított. September 6' 25-én a' nélkül, hogy a' kiürítési határidő velünk közöltetnék, a' királyi biztos által az atyák kitiltattak lakukból, az elaggott és végső vonaglással küzdő Zvonaries Philemon atya erőszakosan az udvarra vitetik, honnan a' könyörülők' dajkálló kezeitől az irgalmas barátokhoz vitetett, hogy földél alatt halhasson meg.*) A' kolostor a' város' kapitányának fölügyelése alatt bérbe adatik, a' templom egy servita rendü fraterra bizatik, a' misepénz avatatlanoktól kezeltetett egész 1797-ig, az isteni szolgálatot a' várbeli atyák végzik; ugyanazon évben april' 17-én a' kert és a' provincia' pénzén vásárolt szállótelkek eladattak, hogy? nem tudni. A' kolostor utóbb herczeg Eszterházy Miklósnak adatott azon föltétel alatt, hogy plebániát alapítson. Később folyamodásunkra a' könyvtár az áttételi költségek' megtérítése mellett a' provinciának adatván Győrbe szállított, 's a' komáromi kolostornak ajándékozott.

XXIV. Szent Lászlói kolostor.

A' pusztító töröknek villámként terjedt hire megrázott minden kebelt; a' rabláncz' zörgése, az örökös rabság' rémalakja homályos magányba és hüvös rejtvénybe kényszerítette a' keresztényt, hol éveken át tanító, vigasztaló nélkül pangott a' vadon' félénk lakosa, és vesztvén hite' tisztaságát kétséggel küzdött. Oktatás után sovárgó lelke minden tanítást, nem gyanakodván annak igazsága felől, mohón fölemésztett, mit is a' tudatlansággal vétkesen visszaélni tudó hamis próféták mesterségesen fölhasználtak. 1552-ben Keszthelyről kivándorlott atyáink közül némellyek Zala megyének elszórt népét keresték fel; 's éveket töltének a' missioban a' nélkül, hogy állandó lakást szerezhetek volna, míg Zalának mocsár és posványlepte Hetéss és Sándorház vidékén egy, a' tógyomrából emelkedett dombon, bizonytalan eredetü, 's vastag tölgyek' árnylombjaitól fedett templomára*1) akadtak a' B. szüznek; itt az idő' mostohaságai ellen kunyhót építvén, innen mint középpontról apostolkodtak. Kanizsa' szerencsétlen eleste számban öregbítette a' népet, 's ezzel a' rémülést; miért annak bátortása, és a' hitvigaszt árasztó forrásokra kalauzálása gyakran feszült erőbe került. 1694-ben az evangéliumi munka több egyéneket igényelvén, m. Szécsényi Pál veszprémi püspök folyamodó atyáink' kérésére az őstemplom körül fekvő tért nekik ajándékozta, hol a' viz árjainak gyakran kitett ideiglenes

*) Ezt azok követték el, kik az egyházi fegyelem' szigorúsága ellen a' 'humanitas' lobogója alatt keltek sikra!

Szerk.

*1) Collationales de anno 1720.

kunyhókat inkább, semmint házakat emeltek, míg 1714—1724-ben fraterjaink általa' templom, 1724—1736-ig a' kolostor mostani modorban felépített csupa adományból.

1720-ban gróf Volkra János veszprémi püspök a' missiot plebániára változtatván, a' kolostorhoz kapcsolta*2) a' szétszórt hat fiókegyházzal együtt; népessége 2171. Itt van egyszersmind 1791-től a' szerzet' ujonczainak növeldeje. — Mi keves ezüstje volt, 1809-ben a' háboruköltségek' fedezésére adta. Jelenleg a' templom nagyszerü javításokat igényel. Személyzete 12; áldozár 6: elnök, plebánia-helyettes, két szónok mint segéd, 's 1 ujonczmester. Laicus frater 5. Sz. László' napján segítséget a' szomszéd kolostorokból kapnak. Az ujhold-vasárnapok nagyon népesek.

XXV. Esztergomi kolostor Sz. kereszthez.

Vizivárosi kolostorunk' emlékére már 1250-ben akadunk. 'Bela IV. alter ille Hungariae conditor redux ex bello ab exilio, aedem posuit auxiliatrici suae in urbe regia Strigoniensi 1250. Idem ad s. Ladislaum habitabant in Archiepiscopali civitate.*3) A' mohácsi csapás után kolostoraink' sorából kimaradt. Az Esztergomot 1683-ban bajnokul visszafoglaló lotharingiai Károly és Barri főparancsnok, a' csatatéren szolgálatot tevő atyáinknak a' vizivárosban szállást és naponkint hat adag kenyeret rendelt. Az esztergomi főkáptalantól ajándokba kapott hely királyi helybenhagyást*4) nyervén, arra bírta atyáinkat, hogy számukra deszkából lakást, és a' nép' ajtatosságára kápolnát emeljenek. 1707-ben Rákóczy' ostroma hamuvá égetvén az egészt, szegénység- és nyomorúságban tengtek az atyák, míg 1727-ben alapját vetették meg a' most is fönmaradt laknak, melly jótévk' hiánya miatt többször fönakadt. 1750-ben fölépült, végre a' sz. kereszt' tiszteletére szentelt templommal 1786-ban sept. 26-án kiürítettet; a' könyvtár, szent edények, ruhák, a' kolostor' pénze Budára szállított. A' 7250 forintból álló alapítványból Suchknet Miksa, hajdan várparancsnok 5000 frtot tevő alapítványa a' provinciának maradt. A' templom' szerei eladattak. Most micsoda célra fordittatik, ismeretesb, semmint emliteni volna szükség.

XXVI. Veszprémi kolostor Szent Istvánhoz.

Alig szabadult fel Veszprém a' török iga alól, még nyögte sebeit, midőn az Üdvözítőről czimzett

*2) A' hagyomány sz. Lászlót állítja alapítójának, és csudálatosan ide szállítottnak mondja.

*3) Ladislaus Thuróczy.

*4) Collationes Archi-Capituli Strigoniensis et Confirmatio Regia in origine.

ferenczi atyák a' püspöki lak' bal oldalánál, az olvasó kanonok' háza mellett a' kútnál kis házikót kaptak, honnét Zsenney Isván püspök ő méltóságától a' templom' homlokzata előtt fekvő Gorup család féle vett házba vezetettek 1681-ben; ez öt év múlva más vett házzal nagyobbított, mely 1689-ben július 24-dikén püspöki helybenhagyás, és királyi megerősítés mellett könnyebb kezelés végett a' bezekoi kolostor helyett rendünknek jutott. 1705-ben Heister főparancsnok' katonái által ellenszegülés vétké miatt Veszprémmel ez is fölpörzsöltetett, 's a' szűk időkben, mint lehetett náddal födetett be. 1722-ben Zádori Mihály püspöki helyettes a' nemes káptalan' jelenlétében a' mostani kolostor' homlokzatának, 1723-ban pedig ft. Körmeny Imre a' templom' szentélyének alapját tevő le. Ezen gyenge épület 1769-ban a' mostani erős épülettel váltott föl, a' méltóságos püspökök és káptalanbeli urak' segedelmével, kik' bőkezűségének köszönjük jelenlegi állásunkat.

A' veszprémi missio milly sikerrel működött, bizonyítják a' püspökség' plebániáinak anyakönyvei. A' missio feje Farkas Benignus atya volt, ki 1733-ban végeztén őrségi működését, Veszprém' tájékára rendeltetett, kikről történetírónk így emlékezik: „Parochias uti et ecclesias (in dioecesi veszprimiensi) sumtibus patronorum erexit, easque sacra suppellectili cumulavit. . . Plures etiam praedicantes, ministellosque haereticos auctoritate magistratum proturbavit, e quibus unum ad veram fidem reduxit, cujus filium inter dioecesanos alumnos educatum, ac sacris initiatum, in parochia, quam ipse administraverat, successorem reliquit.“ Személyzete 13. Áldozár 9: elnök, karmester, két magyar és két német szónok, 1 elemi iskolatanár. A' megye' börtöneiben foglalkozik 1, ki egyszersmind ugyanott kateketa. Laicus frater 4.

XXVII. Simontornyai kolostor. Simon Judáshoz.

Simontornya a' pécsi püspökséghez tartozik, Tolna megye' nevezetes helye, hajdan a' török ellen nem megvetendő védfal. Nagy Lipót császár' idejeig katolikust lakóul be nem vett. Fehérvári és veszprémi atyáink egymást fölváltó fáradhatlan törekvésöknek sikerült e' korlátokon áthágni, és Isten' kegyelmével a' város' nevezetes családjait az anyaszentegyháznak megnyerni. A' napról napra növekedett buzgóság sz. Albert püspök és vértanu' tiszteletére templomot emelt; 1689-ben a' fehérvári, 1695-ben a' veszprémi atyákat sátoros ünnepeken Simontornyán találjuk, az Ur' szöllőjében foglalatoskodva. Később Dianoczy Pál atya, a' bosniai provinciához tartozó ferenczrendi, működött Simontornyán

magán szorgalma építette házban; ennek halála után Illés Lajos atyánk plebániái helyettesnek kérték Simontornyára, kinek szívet rázó beszédei bő aratást nyerének. 1718-ban rendünk' számára lakot tervez, Lymburgi Styrum Miksa, a' város' ura, az építésre tért adományoz, melyet gróf Nesselrode Vilmos püspök' helybenhagyásával 1719-ben át is vettünk. 1728-ban a' kolostor, 1731-ban a' templom' építése megkezdődött, 's 1768-ban bevégeztetett. Hraboszký Antal' özvegye, született báró Kissfel Juditha asszonyság, veleszületett nagylekűséggel a' templomot kifestette, Simon és Judás apostolok' tiszteletére föltárral fölékesítette, mellyhez később 4 oltárral járult; a' hátulsó két oltár Lymburgi Styrum Miksa' adománya. A' majd bomlásnak indult templom és kolostor' mostani állását, fm. herceg, nagykéri Scitovszky János primásnak, és m. báró Szina György' kegyességének köszöni. Személyzete 11; áldozár 8: elnök, plebánia-helyettes, 2 szónok mint segéd, két állandó káplánság. 3 Laicus frater. A' plebánia' kath. népessége 1741 a' főkegyházzal.

Utazási töredékek. IX.

Nápoly, Parthenope, hasonnevü királyságnak fővárosa a' középtenger' egyik öble mellett, nagyobb részt az azt körülfekvő dombokra építve. Lakosainak száma 400,000-re megy, 's így London és Paris után Európának legnagyobb; kies fekvését tekintve pedig egy a' világ' legszebb városai közül. Miért is nem alaptalan azon olasz közmondás: „Nápolyt látni, aztán meghalni.“

Mi, a' tenger' partja mellett büszkén föl emelkedő Uj-York vendéglőben vettünk szállást, mellynek ablakairól az alatta elnyuló tengerre a' hold' ezüst sugarai mellett regényes volt a' kilátás. A' világító-toronynak fölföllobogó lámpája másik hold gyanánt világított, a' tengerpartot körülövedző gyönyörű épületek' sorozata egyetlen nagyszerű palota gyanánt tünt föl: mellynek regényes kertjét a' kikötőben veszteglő hajók' árboczözöne képezé; mind ezek között pedig teljes nagyszerűségében emelkedett ki a' Vesuv, ormán füstfelleget lebegtetvén.

De mindezen regényes látványok közepette is lehetetlen, hogy Nápolyban a' gyászos multak' emlékei az érezni tudó magyar kebelt fájdalommal el ne árasztásák. Joannának Andrásón elkövetett gyilkosságát, sz. Januáriu' templomában egy sir-kő hirdeti, következő felirattal: „Andreae Caroli Uberti Pannoniae Regis F. Neapolitanorum Regi, Joannae Uxoris dolo et laqueo necato, Ursi Minutuli pietate hic recondito ne Regis corpus inssepultum, sepultumve facinus posteris remaneret, Franciscus Berardi F. Capycius sepulchrum titulum nomenque p. mortuo ann. XIX. 1314. 14. kal. Oct.“

A' „Largo del Mercato“ téreni körültekintés, mellyen a' kivégeztetések szoktak volt történni, 's a' „Vico de' Sospiri“ az érintett piaczhöz közelfekvő utcácska, mellyen a' kivégeztendők hurezoltattak a' vérpadra: emlékeztettek minket azon keserű visszatörlésre, midőn Lajos, a' testvére' meggyilkoltatásában részesnek tartott durazzoi Ká-